# תשלומי הורים

## 1. מבוא

הפעילות במוסדות החינוך מתבססת בעיקרה על שירותים הניתנים על ידי המדינה ועל ידי הרשויות המקומיות במסגרת לימוד חינם: העסקת מורים, מנהלים, עובדי חינוך ומִנהל אחרים, וכן בנייה ואחזקה של מוסדות חינוך. אך יש שירותים ומוצרים שהמדינה והרשות המקומית אינן מחויבות לתיתם חינם. לכן ההורים נדרשים לממן את השירותים האלה, כפי שיפורט בחוזר זה. כהורה נחשב גם אפוטרופוס יחיד או תאגיד שמונה על ידי בית המשפט, לפי חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, לאפוטרופוס על התלמיד. עם זאת, יש לשוב ולהדגיש, כי מדיניות משרד החינוך מכוונת להקל ככל האפשר על נטל ההוצאות הנלוות במערכת החינוך. לפיכך יש לעשות מאמץ לצמצם דרישות לתשלום מההורים, גם אם הן הותרו בחוזר זה. אין לגבות תשלום עבור הרשמה, ואין להתנות רישום תלמידים בתשלום כלשהו. כל ההוראות בחוזר זה חלות גם על תלמידים הלומדים במסגרת החינוך המיוחד וגם על בתי ספר יסודיים ועל־יסודיים מוכרים שאינם רשמיים. מנהלים שיחרגו מההוראות עלולים להיקרא לבית דין משמעתי.

## 2. תשלומי חובה

### 2.1. כללי - שיעור התשלומים בעד אספקה ושירותים נוספים הניתנים לתלמידים.

בחוק לימוד חובה, התש"ט-1949, סעיף 6, נאמר: "מי שזכאי לחינוך חינם לפי סעיף זה, לא יידרשו בעדו דמי הרשמה או כל תשלום אחר בעד לימודיו במוסד חינוך רשמי או בעד לימודיו במוסד חינוך אחר שאוצר המדינה נושא בשכרם לפי סעיף קטן (ג), ואולם רשות החינוך המקומית שבתחום שיפוטה נמצא מוסד החינוך שבו הוא לומד, ובמוסד חינוך שאינו רשמי רשות החינוך המקומית כאמור או בעל המוסד וכן מנהל מוסד חינוך רשמי, יהיו רשאים, באישור השר, לגבות תשלומים והחזר הוצאות בשיעורים שהשר יקבע, בעד אספקה שהם נותנים לו ובעד שירותים שהם נותנים לו, נוסף על השירותים אשר הגדיר אותם בתקנות כשירותים מקובלים. אישור השר וקביעת שיעור התשלומים והחזר ההוצאות טעונים אישור ועדת החינוך והתרבות של הכנסת." לאחרונה תוקן סעיף 6 (ד) לחוק זה על ידי הכנסת, והוסף לו סעיף) ד1): "מי שזכאי לחינוך חינם לפי סעיף זה יהיה מבוטח בביטוח תאונות אישיות באמצעות רשות החינוך המקומית שבתחום שיפוטה נמצא מוסד החינוך שבו הוא לומד. התשלומים שייגבו מהמבוטחים בעד הביטוח ייקבעו על ידי השר במסגרת התשלומים לפי סעיף קטן (ד)". תיקון זה מטיל חובה על רשות החינוך לדאוג לביצוע השירות הנוסף הנ"ל. גביית תשלומי החובה תתבצע על ידי הרשויות המקומיות והבעלויות על בתי הספר.

### 2.2. ביטוח תאונות אישיות - פיצוי נכות

ביטוח התאונות האישיות מבטח תלמידים נפגעי תאונות 24 שעות ביממה, 365 ימים בשנה, גם ללא קשר לפעילותם במוסד החינוך (למעט תאונות דרכים, פעולות איבה וסיכוני מלחמה ופעילות צבאית סדירה(. התשלום מוגדר כתשלום חובה, והוא מבוצע באמצעות הרשויות המקומיות.

## 3. תשלום מיוחד – שירותי בריאות השן

רשות מקומית שניתנים בה שירותי בריאות השן לתלמידים רשאית לגבות מההורים אגרת שירותי בריאות השן בסכום המפורסם בחוזר "הודעות ומידע" כתשלום חובה, בכפיפות לאישורו של ועד ההורים היישובי. ועד ההורים היישובי, בשיתוף עם הרשות המקומית, יחליט אם, נוסף על השירות הבסיסי, יינתן גם השירות המקיף.

השירות הבסיסי כולל:

א. בדיקה שנתית של כל התלמידים (מכיתה א ועד כיתה ח/ט) והודעה בכתב להורים על מצב שיני ילדיהם;

ב. חינוך לבריאות השן בכל הכיתות (כולל גן חובה) על ידי רופא שיניים, שיננית או אדם מתאים אחר, בהיקף של 3 שעות לפחות בשנה (כל תלמיד יקבל מברשת שיניים).

השירות המקיף כולל טיפול שיניים מדורג החל מהכיתות הנמוכות (סתימות, איטום חריצים, עקירות וניקוי) ועזרה ראשונה בכל הכיתות. התשלום עבור בריאות השן הוא תשלום חובה רק ברשויות מקומיות שהשירות ניתן בהן בפועל. ניתן השירות, יהיה התשלום חובה, גם אם בחרו ההורים שלא לקבלו. אם השירות אינו ניתן או אין אישורים כנדרש, אין לגבות תשלום זה.

## 4. תשלומי רשות

### 4.1. כללי

משרד החינוך מפרסם בכל שנה את הסכומים המרביים המותרים לגבייה עבור כל אחד מן השירותים הנוספים המנויים להלן. תשלומים אלה סוכמו עם ועדת החינוך של הכנסת, בתיאום עם מרכז השלטון המקומי, עם ארגון ההורים הארצי, עם רשות ההסתדרות לצרכנות ועם גורמים נוספים. התעריפים המרביים והמומלצים מתפרסמים מדי שנה בחוזר המנכ"ל "הודעות ומידע". הנחיות אלה מחייבות את כל מנהלי מוסדות החינוך, ואין לעבור עליהן. מנהלים שיחרגו מכך עלולים להיקרא לבית דין משמעתי.

אין לגבות מחירים גבוהים יותר מן המחירים המאושרים, אפילו אם רוב ההורים מוכנים לשלם סכום גבוה יותרזאת כדי לעודד חיסכון בהוצאות, להימנע מראוותנות מיותרת ולהפחית את הלחץ החברתי המוטל על ההורים שמצבם הכלכלי טוב פחות. תשלומי הרשות הם בגדר רשות בלבד. לפיכך אין לחייב בתשלום הורה שאינו מעוניין בקבלת השירות, ואין להתנות מתן שירות אחד במתן שירות אחר. אם הוחלט לקיים את השירות (רשות) למרות אי־הסכמת כל ההורים, יש לשתף את כל התלמידים בשירות האמור או לחלופין

לדאוג לפעילות חינוכית אחרת לתלמיד אשר אינו משתתף בשירות (כגון שילובו בכיתה אחרת, או פעילות בספריית בית הספר וכדומה). אין למנוע מתלמידים השתתפות בפעילויות בשל אי־תשלום עקב קשיים כלכליים, ויש למצוא פתרונות דרך הרשות המקומית והנהלת בית הספר לשתפם.

### 4.2. שיעורי שחייה

רשות החינוך המקומית או הבעלות על המוסד רשאיות לגבות החזר הוצאות בשיעור של 100% עבור דמי נסיעה וכניסה לבריכה בשיעורי שחייה - הכול בהתאם לתוכנית הלימודים.

תלמיד המנוי בבריכה שבה ייערכו שיעורי השחייה יהיה פטור מתשלום עבור דמי כניסה.

### 4.3. טיולים וסיורים לימודיים, ובכלל זה של"ח

משרד החינוך מייחס לטיול ולסיור חשיבות רבה ורואה בהם חלק מרכזי במעשה החינוכי הגורם להעמקת הזיקה לארץ ולחיזוק רגשי החברות והעזרה ההדדית. משרדנו פועל רבות ובהתמדה יחד עם הגופים המופקדים על הטיולים - תחום של"ח במִנהל החברה והנוער, החברה להגנת הטבע, אגודת אכסניות הנוער, רשות שמורות הטבע, הקרן הקיימת לישראל, החברה למתנ"סים ורשות הגנים הלאומיים - כדי ליצור מצבים נאותים להעמקת ערכי הטיול הרגלי, השירות העצמי והלינה בתנאי שדה לשם הוזלת הטיולים וקביעת עלויות מרביות מחייבות. אפשר להבחין בין ארבעה סוגי טיולים: שעת סיור, סיור בן חצי יום, טיול חודשי וטיול ארוך. כל כיתה תתנסה בכל אחד מסוגי הטיולים האלה.

שעת סיור זוהי פעילות הנמשכת שיעור אחד או שניים. הסיורים יוקדשו לפעילויות שונות; למשל:

א. המחשת פרקי לימוד כנדרש במקצועות שונים, כגון טבע, גאוגרפיה, היסטוריה, הכרת בית כנסת, עירייה, משרד דואר, תחנה מטאורולוגית, סופר סת"ם ועוד.

ב. הבחנה בתופעות מתחלפות בעונות שונות של השנה ובשעות שונות של היממה.

ג. סיורים מזדמנים לטקס מקומי, לחפירה ארכאולוגית סמוכה, לפינת חי וכדומה.

ד. משחקים בשדה ומחוץ לבית הספר.

ה. פעולה למען הקהילה: פגישה עם עולים, ניקוי שטח וכדומה.

ו. הכרת סביבת המגורים על מרכיביה השונים.

סיור בן חצי יום זוהי פעילות הנמשכת 4-5 שעות לימוד שתוקדשנה לפעילויות מגוונות; למשל:

א. סיורים מזדמנים בשכונה.

ב. פעילות בשדה ומחוץ לבית הספר.

טיול חודשי זוהי פעילות הנמשכת 6-8 שעות ותכלול פעילויות שונות:

א. הכרת אזור המגורים: הכרת האזור, נופיו, יושביו, אתגריו ותולדותיו (הטיול החודשי יטפל בצורה אינטגרטיבית בנושאים הקשורים לכמה מקצועות לימוד).

ב. ימי שדה: יציאה של כיתה, כמה כיתות או בית הספר כולו למקום מתאים לפעילות לימודית, חברתית או ספורטיבית, כגון הכרת נופים ואתרים, ספורט, משחקי חברה, תחרויות, חקר תופעות בטבע, מחנאות, שדאות.

ג. השתתפות במבצעים מוכרים על ידי משרדנו; למשל: צעדה, טיולי ט"ו בשבט, טיול בעקבות לוחמים וכדומה.

ד. הכרת היישוב והאזור בשעות לא שגרתיות; למשל: תצפית בוקר בבעלי חיים, התבוננות בכוכבים, ליווי חיי היישוב במשך יממה (ביקור בשוק סיטונאי, צפייה בניקוי רחובות, ביקור במערכת עיתון, במאפייה, במחלבה וכדומה).

בבתי הספר הממלכתיים-דתיים מוצע לקיים את הטיול החודשי בראשי חודשים.

טיול ארוך זהו טיול לאזור מרוחק הנמשך יום שלם או כמה ימים מלאים. הפעילות תתמקד במרכיביו העיקריים של האזור.

הטיול הארוך ייערך באחד האופנים האלה או בשילובם:

א. מסע: טיול לאורך אתרים ונופים אופייניים ומעניינים באזור. אפשר להסתייע באכסניות נוער ובבתי ספר שדה.

ב. מחנה לימודי: יציאה ממרכז מסוים למסלולים המסתיימים בנקודת המוצא. המחנה הלימודי ימוקם במקום המאפשר טיולים כאלה, כגון בתי ספר שדה ואכסניות נוער.

להלן טבלה של הקצאת הזמן המומלץ לטיולים, במטרה לסייע לבתי הספר בתכנון ובביצוע:

יש להחזיר למי שלא השתתף בטיול מסיבות מוצדקות (מפאת מחלה, אבל או המצב הביטחוני וכיו"ב) את כל הסכום ששולם עבור הטיול אם לא נגרמו למוסד החינוך הפסדים או הוצאות עקב ביטול ההשתתפות. אם נגרמו הפסדים או הוצאות יש להחזיר את חלק התשלומים האישיים המשולמים לפי תלמיד בודד, כמו כניסה לאתרים ולינה באכסניות, אוכל וכולי. טבלה המציגה את העלויות המרביות בטיול החודשי ובטיול הארוך מפורסמת בחוזר המנכ"ל "הודעות ומידע". (התיקון שפורסם בחוזר נפרד שולב בחוזר זה).

הערה: בכל מקרה אין לחרוג מסך כל תשלומי ההורים המיועדים לטיולים.

המלצות להוזלת הטיול

א.השהייה והלינה בתנאי שדה הן ערך חינוכי וגם דרך להוזלת הטיול; על כן יש לעודד טיולי תרמיל ולינה בחניונים מוסדרים, בשיטת הקמפינג, בתוך שילוב הכנת הארוחות באופן עצמאי.

ב.אפשר ליזום את יציאתן של כמה כיתות במקביל, ובכך להגיע לניצול מרבי של מקומות הישיבה באוטובוסים, אך יש להימנע מהסעת תלמידים ומלווים במספר הגבוה ממספר המושבים באוטובוסים.

ג.כדאי לארגן קבוצות הדרכה מלאות, בנות 25 תלמידים כל אחת.

ד.אפשר "לשחרר" חלק מהאוטובוסים וליזום הסעת תלמידים בשיטות ה"הקפצות".

ה.אפשר לבשל במטבחים לשירות עצמי.

ו.רצוי שההדרכה במהלך שעות הסיור והטיולים החודשיים תינתן על ידי מורי הכיתות ומחנכיהן.

ז.אפשר להשיג הנחה משמעותית על טיולים המתקיימים בעונות שאינן עונות השיא.

נוסף על כך יש להקפיד על הכללים האלה:

א.בתי הספר חייבים לפרט בכתב את כל השירותים שיסופקו בטיול ואת כל סוגי הפעולות, ובכלל זה מסלול מפורט של הטיול, כדי שתהיה להורים אפשרות לבדוק ולהבטיח כי הם משלמים עבור שירותים שהם מקבלים.

ב.אפשר להציע להורים לשלם עבור כלכלה רק אם כולם מוכנים לרכוש שירות זה. אם יש הורים המתנגדים לכך, יביאו כל התלמידים מזון מן הבית.

ג.בתי הספר יהיו רשאים לקבל הנחות ושירותים נוספים מהחברה המארגנת את הטיול רק עבור השירות שלשמו נוצרה ההתקשרות וברכיבים הכלולים במרכיבי עלות הטיול: הסעה, כלכלה ולינה, הדרכה, אבטחה, חובש וכניסה לאתרים.

ד.מומלץ לפרוס את תוכנית הטיולים השנתית של בית הספר על פני כל עונות השנה, בתקופת הלימודים, בהתאמה לאזורים הגאוגרפיים ולתנאי מזג האוויר.

ה.אין להתנות קבלת כל שירות אחר הניתן לתלמידי בית הספר בתשלום עבור ההשתתפות בטיול.

ו.הביקור באתרים שיש להם משמעות ערכית-לימודית-לאומית הוא חלק מתכליות הטיול, ואין לשלב בטיול אתרי אטרקציה אשר אינם חלק מתכליותיו.

ז.כספים שיישארו כעודף מטיול מסוים ינוצלו כדי להקטין את ההוצאות בטיולים הבאים. אם אין אפשרות לבצע זאת, יוחזרו הכספים להורי התלמידים.

### 4.4. השאלת ספרי לימוד

בחלק מן הרשויות המקומיות מופעל הסדר של השאלת ספרי לימוד שנועד לחסוך מההורים את הוצאות רכישתם של ספרים וחוברות עבודה חדשים. באותן רשויות נכלל התשלום עבור השאלת הספרים במסגרת התשלומים המאושרים על ידי משרד החינוך.

בשל החיסכון הרב ששיטת ההשאלה מביאה להורים, אנו מעודדים את בתי הספר להצטרף להסדר זה. העלות המרבית להשאלת ספרי לימוד, ובכלל זה חוברות עבודה, מפורסמת בחוזר המנכ"ל "הודעות ומידע". ב־26 בנובמבר 2000 פורסם חוק השאלת ספרי לימוד, התשס"א-2000 המסדיר את גביית הכספים מהורי התלמידים בגין השאלת ספרי לימוד. להלן עיקרי החוק: השאלת ספרי לימוד, ובכלל זה חוברות עבודה, כרוכה בתשלום שנתי כפי שפורסם בחוזר המנכ"ל "הודעות ומידע". כל בית ספר רשאי להיכלל בתוכנית השאלת ספרי הלימוד, בתנאי שלמעלה מ־90% מהורי התלמידים הסכימו להעביר את ספרי הלימוד לידי בית הספר ובית הספר עמד בתנאים שקבע שר החינוך באישור ועדת החינוך והתרבות של הכנסת. תוכנית השאלת ספרי לימוד תכלול השאלת ספרי לימוד בלבד (ולא ספרי עזר ועיון(.

### 4.5. דמי חבר לארגון ההורים הארצי ולוועד ההורים המוסדי/היישובי

ארגון ההורים הארצי וועדי ההורים היישוביים פועלים בהתנדבות וללא שכר ומסייעים לתלמידים, למורים ולמוסדות החינוך. עם זאת, פעולתם של ההורים הפעילים והמתנדבים כרוכה בהחזר הוצאות כגון דואר, טלפון, נסיעות, פרסומים וכיו"ב. הורה המשלם את דמי החבר לארגון זכאי להיעזר בשירותיו במידת הצורך.

משרד החינוך מאשר לגבות מההורים, עם שאר תשלומי הרשות, דמי חבר לוועד ההורים המוסדי ולוועד ההורים הארצי. הסכומים שייגבו, יועברו על ידי הרשויות הגובות לוועדי ההורים היישוביים ולארגון ההורים הארצי. העלות המרבית של דמי חבר לארגוני ההורים מפורסמת בחוזר המנכ"ל "הודעות ומידע".

### 4.6. "סל תרבות" (התיקון שפורסם בחוזר נפרד שולב בחוזר זה)

מומלץ כי מוסדות החינוך לסוגיהם - גני ילדים (חובה), בתי ספר יסודיים, חטיבות ביניים וחטיבות עליונות - יקיימו פעילויות תרבות ובכללן הצגות תיאטרון, קונצרטים, ביקורים במוזאונים, פגישות עם סופרים ועם אנשי רוח, הרצאות וכיו"ב. הפעילויות השונות תתקיימנה בבית הספר או מחוצה לו.

המחירים המרביים לפעילויות כוללים הוצאות נלוות בפועל של הסעות התלמידים ושל מלווים מבוגרים, במידת הצורך. התחשיב של הוצאות אלו ייעשה בהתאם להוצאות בפועל, לפי פירוט העלויות והצגת קבלות כנדרש. יש לזכור שבאותם היישובים שפועל בהם "סל תרבות ארצי" של החברה למתנ"סים ומשרד החינוך, הפעילות מסובסדת והמחירים בפועל עבורה נמוכים יותר, בהתאם לגובה הסבסוד. הנהלת בית הספר, בשיתוף המורים, יחליטו על הרכב התוכנית ועל היקפה. רשימת העלויות המומלצות והמרביות ל"סל תרבות" לשנה מתפרסמת בחוזר המנכ"ל "הודעות ומידע".

מועצת ההורים והנהלת בית הספר תחלטנה במשותף על מספר הפעילויות בשנה, בתנאי שמחירן יותאם באופן יחסי למחירים שיפורסמו. אפשר לקיים את הפעילויות של "סל תרבות" במהלך יום הלימודים או בשעות אחר הצוהריים. ביישובים שמופעל בהם "סל תרבות" ארצי של החברה למתנ"סים ומשרד החינוך בשיתוף עם הרשויות המקומיות, יאפשר סבסוד הפעולה על ידי משרד החינוך את הפעלתה במחירים מוזלים.

### 4.7. מסיבות

מוסדות החינוך יקפידו על חיסכון מרבי ועל מניעת הוצאות מיותרות.

להלן דוגמה לחיסכון בהוצאות על מסיבות ועל חגיגות:

א. יש לקיים מסיבות, חגיגות וטקסים בבתי ספר בצורה צנועה וחסכונית, ויש להימנע מכל פעולה המחייבת הוצאות מיותרות, אם של בית הספר ואם של ההורים.

ב. אין להזמין מבחוץ במאים, אמרגנים, שחקנים או אנשי מקצוע אחרים לארגן את מופעי בית הספר וגן הילדים, ויש להסתפק בכוחות פנימיים, כגון מורים, מדריכים, תלמידים והורים מתנדבים.

ג. אין לקיים מסיבות וחגיגות באולמות שיש לשלם עבור השימוש בהם. אירועים מיוחדים שאי־אפשר לקיימם בבית הספר (בשל העדר אולם או חצר מתאימה), יש לבדוק את האפשרות לקיימם באולמות של הרשות המקומית.

ד. אין לדרוש מהתלמידים לרכוש תלבושת מיוחדת לצורך הופעה.

ה. יש להימנע לחלוטין מכל הוצאה הנובעת מטעמי יוקרה וראוותנות.

מוסדות החינוך לסוגיהם - גני ילדים (חובה), בתי ספר יסודיים, חטיבות ביניים, חטיבות עליונות - יקיימו מסיבות רק בסיום שלב לימודים (סיום גן חובה, סיום בית הספר היסודי, מעבר מחטיבת הביניים לחטיבה העליונה וסיום החטיבה העליונה).

המחירים המומלצים והמחירים המרביים למסיבות סיום מפורסמים בחוזר המנכ"ל "הודעות ומידע".

מסיבות כיתתיות

מותר לקיים עד שלוש מסיבות כיתתיות ולגבות תשלום עבורן. התשלום יהיה כפי שפורסם בחוזר המנכ"ל "הודעות ומידע".

## 5. רכישת שירותים מרצון

נוסף על השירותים שפורטו לעיל יש עוד שירותים המוצעים על ידי בית הספר, בדרך כלל כדי לחסוך בהוצאות על ידי רכישה מרוכזת או שהם ניתנים לנוחיות ההורים. השירות או המצרך והתשלום עבורם הם במסגרת "קונה מרצון ומוכר מרצון". גבייה לשירותים אלה חייבת לקבל את אישור כל הורי התלמידים המקבלים את השירות ואת אישורו של מפקח בית הספר. בשום מקרה אין לחייב תלמידים להזדקק לשירותים אלה ולחייב את ההורים ברכישתם. שיעור ההוצאה הכולל ייקבע בתיאום עם ועד ההורים המוסדי, ורצוי שייקבע כבר בתחילת שנת הלימודים, לאחר שההורים הביעו את הסכמתם לרכישת השירות.

אפשר לקיים שירותים אלה במסגרת יום הלימודים או אחריו. אם יופעל השירות במהלך יום הלימודים, ישותפו בו כל התלמידים, ובכלל זה מי שלא שילמו עבורו.

להלן דוגמאות לרכישת שירותים מרצון:

- חוגים ובתי תלמיד

- ריתמוזיקה (אם היא איננה תוכנית לימודים נוספת)

- רכישה מרוכזת של ספרי לימוד כאשר מוסד החינוך אינו מקיים תוכנית להשאלת ספרי לימוד

- שימוש באינטרנט

- רכישת תוכנות ולומדות למחשב

- פרויקטים לימודיים

- תלבושת אחידה (לפי החלטת מוסד החינוך, בתיאום עם ועד ההורים המוסדי ובהסכמת כל ההורים)

- הזנה (בגני ילדים ובמוסדות חינוך, כחלק מההווי ומהמסגרת החברתית)

- תמונה כיתתית, עלון כיתה, עיתון בית הספר

- קרן "קרב".

מנהל בית הספר ישלח להורים חוזר נושא התשלומים מרצון, בנפרד מחוזר אגרת השירותים בחתימתו ובחתימת יו"ר ועד ההורים המוסדי. החוזר יכלול את פירוט השירותים ואת עלותם לתלמיד.

# 6. תרומות

## 6.1. תרומות הורים

הורה רשאי לתרום למוסד החינוך כל כסף וכל שווה כסף, אולם מנהל מוסד חינוך אינו רשאי להתרים הורים או לפנות להורים בבקשת תרומה כלשהי (לפי חוק שירות המדינה סיווג פעילות מפלגתית ומגבית כספים, התשי"ט-1959).

ועד ההורים המוסדי יוכל לפנות מיוזמתו להורים בבקשת תרומה למימון פעולות מיוחדות. שיעורה של התרומה יהיה לפי החלטת ועד ההורים המוסדי והיא תשמש למימון רכישות המיועדות לשיפור בית הספר שאינן ממומנות על ידי גורם אחר (כגון מזגנים ומחשבים) ואינן מחובת המדינה או רשות החינוך המקומית, וכן לסיוע לתלמידים נזקקים במוסד. ניהול כספי התרומה יהיה במסגרת קופה נפרדת בבית הספר שתנוהל על ידי מנהל בית הספר. בתוכנית השימוש בכספי תרומות ההורים אפשר לכלול גם סיוע לזכאי סיוע.

אין לחייב הורה להרים תרומה כלשהי, ואין למנוע שירות מתלמיד שהוריו לא הרימו תרומה.

## 6.2. תרומות אחרות

מנהל מוסד חינוך רשאי לקבל תרומה מידי כל אדם שאינו הורה - זולת מפלגה - אם ייעד אותה התורם למוסד או לתלמידים המתחנכים בו, בתנאים אלה:

א. מנהל המוסד יודיע לרשות החינוך המקומית ולמנהל המחוז על התרומה, יקבל מראש את אישור רשות החינוך המקומית ומנהל המחוז וישתמש בכספי התרומה כפי שקבעו הוא ורשות החינוך המקומית, על דעת מנהל המחוז.

ב. בכל מקום שהתרומה היא מגוף מסחרי יש לקבל נוסף לכך את אישורה של הוועדה לפרסומת מסחרית במוסדות החינוך.

# 7. הקלת נטל הוצאות וסיוע

## 7.1. הקלת נטל הוצאות

אפשר לחלק את תשלום אגרת השירותים הנוספים ואת כל הגביות מההורים לתשלומים מספר, למשפחות ברוכות ילדים, להורים המתקשים לשלם בתשלום אחד ולהורים שיש להם יותר מילד אחד במוסדות חינוך. יש לאפשר להורים לשלם בצ'קים דחויים או בהוראות קבע.

### 7.2. זכאי סיוע

א.משרד החינוך מפעיל תקציב מלגות שמטרתו לסייע לתלמידים ממשפחות נזקקות באמצעות הענקת מלגות למימון טיולים ופעולות העשרה חינוכיות וחברתיות. המלגות ניתנות רק לתלמידים בבתי ספר הנמצאים בפיקוח רשמי של המשרד. כל מוסד מקבל הקצאה לפי מספר התלמידים ומצב הטיפוח של בית הספר (למעט מוסדות בשני העשירונים העליונים). ועדת המלגות בכל מוסד קובעת את שמות התלמידים הזכאים ואת גובה המלגה לכל תלמיד. הורים המעוניינים לקבל מלגה יפנו אל הנהלת בית הספר.

ב.לגבי תלמידים זכאי סיוע יתקיים הנוהל הזה: בית הספר יכנס ועדה לדיון בבקשות להקלת נטל התשלומים שהוגשו על ידי הורים שהכנסתם נמוכה. קביעת זכאי הסיוע

תיעשה על ידי ועדה בהשתתפות מנהל בית הספר או, בהעדרו, על ידי נציג מטעמו, יועץ חינוכי ונציג ועד ההורים, בראשותו של נציג שירותי הרווחה העירוניים או היישוביים.

החלטת הוועדה תהיה תקפה רק בתנאי שנכחו בה לפחות שניים מחבריה.

דיוני הוועדה, לרבות החלטותיה וכל מסמך רלוונטי אחר הקשור בצנעת הפרט, יהיו חסויים מכול וכול.

ג. הורים שהכנסתם נמוכה יהיו חייבים להמציא לחברי הוועדה כל מסמך שיידרש לשם אישור מצבם הכלכלי, כדי להעמיד את בקשתם במבחן.

ד. הנחות של הרשות המקומית: רשות החינוך המקומית והבעלות יכולות לקבוע הנחות והסדרי תשלומים נוספים לתלמידים מעוטי אמצעים.

ה.חשוב ביותר להימנע מפגיעה בתלמידים ממשפחות ברוכות ילדים או בתלמידים שהוריהם אינם יכולים לעמוד בתשלומים המוטלים עליהם. אין למנוע מילד למשפחה הזכאית לסיוע את מתן השירותים או את ההשתתפות בטיולים או במסיבות כיתתיות או בית ספריות בגלל אי־יכולתו לשלם את מלוא הסכום. במקרה זה יש להיעזר באמצעי הסיוע שפורטו לעיל.

## 8. איסור גבייה ואלה הנושאים שאין לגבות עבורם כספים מההורים:

א. חומרי מלאכה, חומרי לימוד וערכות להוראת טכנולוגיה ומדעים.

ב. אגרת שכפול

ג. הוצאות מִנהלה, אחזקה, ציוד, התקנת ציוד ותשתיות, תפעול ורכישת ציוד בסיסי של המוסד, מכונות צילום, דואר, טלפון, צורכי משרד, ביקורת חשבונות וכדומה, חשמל, מים, חומרי ניקוי וסניטציה, בדק בית, סיוד, צביעה, תיקוני נגרות ושמשות וכדומה, תיקוני ריהוט וציוד, הוצאות ביטוח ציוד נגד גנבות (ובכלל זה השתתפות עצמית), נסיעות, אש"ל, הובלות, ביטוח ואחזקה וכדומה.

ד. שכר עובדי מִנהלה ושירותים ושכר עובדי הוראה, למעט שכר במסגרת תוכנית לימודים נוספת.

ה. שכפול חוזרים מִנהליים והודעות של בית הספר להורים

ו. שימוש בספרייה והשאלת ספרי עיון

ז. תשלומים כוללים לקופת כיתה נפרדת, למעט תשלום מוגבל לנושאים מיוחדים, כיתתיים, חד־פעמיים שפורסמו בחוזר "הודעות ומידע" (אין לנהל קופת כיתה).

ח. הפעלת תוכנית השלמה בבית הספר (ובכלל זה שיעורי השלמה לעולים חדשים).

ט. שירותי היגיינה:

חינוך להרגלי בריאות עזרה ראשונה במוסד החינוך י. טיפול מונע - עבודת עובדים סוציאליים למניעת חיסורים ונשירה במוסד החינוך ולעידוד הביקור.

יא. ייעוץ מקצועי הניתן בין כותלי בית הספר

יב. עמלה עבור גביית תשלומים כלשהם

יג. תשלום עבור הנפקת תעודת בגרות

יד. אגרת שמירה

יה. מבחנים פנימיים

כמו כן אין להטיל עונשים כספיים על תלמידים בגין אי־תשלום. עם זאת במקרה של גרימת נזק לרכוש בית הספר על ידי תלמידים אפשר לחייבם בתשלום עבור תיקון הנזק. אין לבקש או לגבות מההורים כל סכום כסף שהוא עבור מתנות למורים או למנהלים בסוף שנת הלימודים, אלא לשי כגון פרחים, תרומת עצים של הקק"ל או תשורה מעבודות תלמידים, והדבר ייעשה אך ורק ביוזמת ההורים. על המורים להימנע מקבלת מתנות שיש בהן משום טובת הנאה מתלמידים או מהורים, בצורה מקובצת או פרטית, פרט למתנות הבאות להביע בצורה סמלית הערכה או תודה.

## 9. חובת פירוט הגבייה על ידי מוסד החינוך

יש לפרט להורים בכתב את שיעור התשלומים ואת השירותים הניתנים תמורתם לפי סוגיהם, כל אחד בנפרד, חובה ורשות. הורה המבקש פירוט בנוגע לשימוש שנעשה בכספים שנגבו בשל הוצאה או בשל שירות שבית הספר נתן לילדיו, זכאי לקבל את העתק הדוח הכספי פעם בשנה ממנהל מוסד החינוך או מיושב ראש ועד ההורים או מהרשות המקומית. רשויות חינוך מקומיות ובעלויות המספקות חלק מן השירותים בלבד תגבינה תשלום רק עבור השירותים שהן מספקות. רשויות ובעלויות שתגבינה כספים עבור שירות שלא יסופק לתלמידים תחזרנה כספים אלה במלואם. בתחילת שנת הלימודים מנהל מוסד החינוך חייב להעביר לוועד ההורים דוח כספי של השנה הקודמת, המפרט את השימוש בכספי ההורים, חובה ורשות.

## 10. מועדי התשלומים

תשלומי החובה הנגבים מן ההורים ייגבו לקראת פתיחת שנת הלימודים. כל תשלום חובה שלא יוסדר עד 15 בספטמבר, אפשר להצמידו למדד יוקר המחיה, לפי המדד ביום התשלום. לגבי טיולים, סיורים ושיעורי שחייה יהיה התשלום צמוד ככל האפשר למועד האירוע, אלא אם הוגשה תוכנית הוצאה סופית ומוזלת

מראש באשר להיקף ההוצאה או אם נדרשת מקדמה לפי ההסכם עם נותן השירות. באשר לתוכנית לימודים נוספת (תל"ן), לאחר אישורה על ידי משרד החינוך והסכמת כל ההורים, אפשר יהיה לגבות מראש את מלוא העלות שאושרה, ללא תוספת תשלום במהלך השנה. במקרה של פריסת התשלום לאורך השנה בצמוד לקיום התוכנית, יהיו התשלומים צמודים להתייקרויות במשק, לפי המדד ביום התשלום הראשון.

## 11. אכיפה

### 11.1. אמצעים שאפשר לנקוט

א.במקרה של הורים שלא שילמו את המגיע מהם במסגרת תשלומי החובה, יש לפנות לרשות המקומית או לבעלות לקבלת סיוע להסדרת התשלומים כחוק. בית הספר ישתף את ועד ההורים המוסדי בהסדרת אחריותם של ההורים לסילוק חובם ובאכיפת התשלומים.

ב.במקרה של הורים שלא שילמו עבור פעילות רשות כלשהי שלא עקב בעיה כלכלית - לא ישותף התלמיד באותה פעילות.

ג.במקרה של הורים שלא שילמו את המגיע מהם במסגרת תשלומי הרשות או תוכנית לימודים נוספת, וההורים הביעו קודם לכן את הסכמתם בכתב או רכשו את השירותים ואת המצרכים הנוספים שהוצעו, יש לפנות לקבלת סיוע משפטי לרשות המקומית או

לבעלות להסדרת התשלומים לשם שימוש בדרכי הגבייה על פי חוק.

### 11.2. אמצעים שאין לנקוט

מוסד חינוך לא ינקוט אמצעי ענישה נגד תלמידים בשל מעשה או מחדל של הוריו, למשל:

א. אין להוציא תלמיד מהכיתה או להרחיקו מהלימודים עקב אי־תשלום.

ב. אין למנוע מתלמיד לגשת לבחינות פנימיות בבית הספר בגין אי־תשלום חובות כספיים, ואין למנוע בחינות בגרות או גמר מתלמיד ששילם עבורן, בגין חובות כספיים אחרים לבית הספר.

ג. אין לעכב כניסת ילדים לגן או לבית הספר בגלל אי־תשלום מיסים ואגרות עירוניות.

ד. אין למנוע מסירת תעודת שליש, מחצית, סוף שנה או תעודת גמר בגין אי־תשלום.

ה. אין לעכב תעודת בגרות.

## 12. ניהול הגבייה והכספים במוסד החינוך - סעיף קטן זה מבוטל.

12.1מנהל מוסד החינוך הוא האחראי לכל הפעולות הכספיות של המוסד - סעיף קטן זה מבוטל.

12.2האחריות לפיקוח שוטף וסדיר בנושא מוטלת על הרשות המקומית - סעיף קטן זה מבוטל.

12.3במוסד החינוך תנוהל קופה אחת בלבד - סעיף קטן זה מבוטל.

12.4עבור כל תשלום יינתנו להורה אישור או קבלה או אישור זמני במקרה של המחאות דחויות. בכל מקרה יהיה תיעוד לכל תקבול במוסד החינוך סעיף קטן זה מבוטל.

12.5יש להפריד בין תשלומי רשות, רכישת שירותים מרצון ותרומה בסעיפים תקציביים נפרדים שינוהלו בקופת בית הספר. במקרה של תרומה - מזגנים, מחשבים וכולי - אין למנוע את קבלת השירות ואת השימוש באביזרים הקשורים אליו גם ממי שלא הרים את התרומה. סעיף זה מבוטל.

12.6ועד ההורים, עמותה, או כל גוף אחר אינו מנהל חשבון נפרד במוסד החינוך ואינו מקיים פעילות כספית נפרדת (הרשאת גזברות הרשות לחתום על המחאות היא למנהל מוסד החינוך ולמזכירה בלבד). הוועד יכול רק לסייע בתכנון מסגרת התקציב עבור שירותי הרשות והשירותים מרצון, כמו טיולים, פעולות תרבות, מסיבות וכולי, במגמה להוזילם. כן הוא יכול לסייע בגבייה. אין לחייב הורים להשתתף בעמותה ולשלם לה דמי חבר. אפילו גבייה במקרה של פעולה מזדמנת חד־פעמית דורשת דיווח, אישור ומעקב של מנהל מוסד החינוך. סעיף קטן זה מבוטל.

12.7דרישת התשלום תהיה על טופס אחיד ותאושר על ידי הממונה מטעם מנהל המחוז. על דרישת התשלום שתופץ להורים יחתמו מנהל מוסד החינוך ויו"ר ועד ההורים המוסדי. סעיף קטן זה מבוטל.

12.8יתרות של עד 10% מהעלות של ההוצאה המתוכננת תנוצלנה בהתאם להחלטת הנהלת מוסד החינוך וועד ההורים. אם היתרות תעלינה על 10%, יוחזר התשלום להורים או שהכספים ישמשו לפעולות נוספות מאותו סוג, על פי החלטה משותפת של ועד ההורים ושל בית הספר. סעיף קטן זה מבוטל.

12.9תשלומי ההורים מיועדים למטרות מוגדרות מראש. מטרת הדוח הכספי היא לאפשר לכל ועד הורים לעקוב אחר השימוש שנעשה בכספים ששולמו. סעיף קטן זה מבוטל.

12.10בסוף כל שנת לימודים יוגש דוח כספי על ידי מוסד החינוך לרשות המקומית ולמנהל המחוז של משרד החינוך. דוח על גביית כספים הנוגעת לתשלומי הורים יוגש גם ליו"ר ועד ההורים המוסדי. סעיף קטן זה מבוטל.

הדוח הכספי ייעשה לגבי כל סעיף הוצאות ויתייחס לכל שכבת גיל בנפרד.

* סעיף קטן זה מבוטל.

12.11הורה המעוניין לקבל דוח כספי יפנה לוועד ההורים המוסדי. סעיף קטן זה מבוטל.*

12.12כל מוסד חינוכי וכל רשות מקומית יקבעו ביניהם את אופן הגבייה של התשלומים השונים בהתאם ליתרונות היחסיים של כל גורם. סעיף קטן זה מבוטל.*

12.13סעיף קטן 12 בוטל. בכל הנוגע לניהול הגבייה והכספים במוסד החינוך יש לפעול על פי ההוראות בסעיף של חוזר הוראות הקבע סה/4(א), "ניהול הגבייה והכספים במוסד החינוך 3.7-50".

# 13. תוכנית לימודים נוספת (תל"ן)

## 13.1. הבסיס החוקי להפעלת תוכנית לימודים נוספת

א.על התוכנית לקבל את אישור הפיקוח במחוז. יש להקפיד כי התוכנית תינתן בעיקר במקצועות הלימוד שהתלמידים מתקשים בהם, בצורת תגבור לימודים, העשרתם וכולי, בשעות אחר הצוהריים. אפשר, לפי אישור מיוחד, לכלול גם מתן שיעורי עזר לתלמידים נזקקים במסגרת תל"ן, בשעות שלאחר הלימודים.

ב.סעיף 8 בחוק החינוך הממלכתי, התשי"ג-1953, קובע: "השר רשאי, בתנאים שנקבעו בתקנות, לאשר למוסד חינוך רשמי, לפי דרישת הורי תלמידים באותו מוסד, תוכנית לשעות נוספות על השעות שנקבעו בתוכנית הלימודים, ובלבד שכל ההוצאות הנובעות מביצוע התוספת תחולנה על הורי התלמידים המתחנכים על פיה או על רשות החינוך המקומית שהתחייבה לשאת בהן על חשבונה".

ג.תקנות החינוך הממלכתי (תוכנית השלמה ותוכנית נוספת), התשי"ד-1953, קובעות, בפרקים השלישי והרביעי, את נוהל הגשת הבקשות, הטיפול בהן ואישורן.

ד.תוכנית לימודים נוספת תהיה תואמת את מטרות החינוך הממלכתי כפי שנוסחו בסעיף 2 של חוק החינוך הממלכתי, התשי"ג-195 3.

ה.תוכניות התל"ן במוסדות החינוך תגובשנה במוסד שבו הן עתידות להילמד, ויתקבל בגינן אישור של משרד החינוך. עם אישורה של תל"ן יש להודיע על כך להורי התלמידים באותו מוסד ולפרט את מהותה כתוכנית רשות ואת עלותה למי שמבקש כי ילדו ייטול בה חלק. ההורים אשר יחפצו כי ילדיהם ייטלו חלק בתל"ן יחתמו על התחייבות אישית לשאת בהוצאותיה.

ו.אין לחייב בתשלום הורה שאינו חפץ כי ילדו ישתתף בתל"ן, ואין להתנות רישום בהשתתפות בתל"ן או בתשלום בגינה. בכפיפות לכך שהתל"ן תיערך בסוף יום הלימודים, אין חובה לשתף במסגרתה את התלמידים שהוריהם לא שילמו עבורה (ובתנאי שהטעם לכך אינו טעם כלכלי מוצדק).

ז.האחריות הפדגוגית לתוכנית הלימודים הנוספת היא על מנהל מוסד החינוך. אפשר להפעיל תוכנית כזו בכל דרגות החינוך: בגן הילדים, בבית הספר היסודי ובבית הספר העל־יסודי.

ח.להלן סמכויות המפקח מתוך תקנה 13 לתקנות החינוך הממלכתי (סדרי פיקוח) התש"ז-1956:

(א)מפקח רשאי לבקר בכל שיעור ובכל כיתה של מוסד העומד לפיקוחו וחייב לבדוק אם ההוראה היא בהתאם לתוכנית היסוד ולתוכנית ההשלמה שנקבעה לאותו מוסד. נקבעה למוסד תוכנית נוספת לפי סעיף 8 לחוק החינוך, רשאי מפקח לבקר בכל שיעור הניתן לפי אותה תוכנית נוספת וחייב לבדוק אם היא בהתאם לאישור השר.

(ב)מצא מפקח כי ההוראה במוסד אינה לפי תוכנית היסוד או לפי תוכניות ההשלמה שנקבעו לאותו מוסד או שלא לפי התוכנית הנוספת שאושרה על ידי השר, רשאי הוא לתת הוראות כדי להתאים את הלימודים לתוכניות האמורות - הכול לפי העניין - או להפסיק את הלימודים.

## 13.2. תקנות "חינוך ממלכתי (תוכנית השלמה ותוכנית נוספת") התשי"ד 3. 195

להלן נוסח "תקנות חינוך ממלכתי (תוכנית השלמה ותוכנית נוספת), התשי"ד-1953:

בתוקף סמכותי לפי סעיף 34 לחוק חינוך ממלכתי, תשי"ג-1953, אני מתקין תקנות אלה:

פרק ראשון: פרשנות

הגדרות (תיקון תשכ"ג) בתקנות אלה -

"חוק החינוך" פירושו חוק חינוך ממלכתי, תשי"ג 1953;

"חוק הלימוד" פירושו חוק לימוד חובה, תש"ט- 1949;

"מוסד" פירושו מוסד חינוך ממלכתי או מוסד חינוך ממלכתי-דתי;

"המזכירות הפדגוגית", "מפקד המחוז" כמשמעותם בתקנות חינוך ממלכתי (סדרי הפיקוח), תשי"ז- 1957;

"מנהל מוסד",לרבות ממלא מקומו, ובאין מנהל - מרכז המוסד. שאר המונחים, במידה שאינם מצויים בחוק החינוך, פירושם כמשמעותם בחוק הלימוד.

פרק שני: תוכנית השלמה

הצעת תוכנית השלמה (תיקון: תשט"ו, תשמ"א) רצו הורים של תלמידים במוסד מסוים לדרוש לאותו מוסד או לחלק ממנו, תוכנית השלמה אחרת מזו שנקבעה על ידי השר, ינהגו כך: 75% של הורים בדרגת כיתה אחת יוכלו לפנות אל מנהל מוסד ולפרט בפניו בכתב את הצעת תוכנית ההשלמה שבה הם רוצים או לכנותה אם היא תוכנית השלמה שהשר אישר אותה למוסד אחר; בהצעה יירשם במקום אילו מקצועות וכמה שעות תילמד התוכנית המוצעת.

הודעה (א)חתמו הורים על הצעת השלמה, יצרפו אליה הודעה בכתב וימסרוה למנהל אותו מוסד. ההודעה תהא חתומה על ידי ההורים הדורשים את תוכנית ההשלמה ותישא את התאריך שבו חתם ההורה האחרון.

(ב)ההודעה תכלול את הסכמת כל ההורים החתומים כאמור להצעת ההשלמה ואת רצונם כי הצעת ההשלמה תבוא במקום תוכנית ההשלמה שנקבעה לאותו מוסד.

אישור הצעת השלמה השר לא יאשר הצעת השלמה אם אין לה - במסגרת מספר השעות שיש להקדיש לה - אותו ערך השכלתי או חינוכי שיש לשאר תוכניות ההשלמה המאושרות, במסגרת אותו מספר שעות.

פרק שלישי: תוכנית נוספת

הצעת תוכנית נוספת (תיקון: תשט"ו) הורים של תלמידים בכל כיתה של מוסד, שרצו בתוכנית נוספת כאמור בסעיף 8 לחוק החינוך והסכימו על תוכנית נוספת מסוימת (להלן - הצעת תוכנית נוספת), יעלו את פרטיה בכתב וימסרוה למנהל אותו מוסד בצירוף הודעה בכתב.

הודעה (א)ההודעה האמורה בתקנה 5 תהא חתומה על ידי כל ההורים הרוצים בתוכנית הנוספת ותישא את התאריך שבו חתם ההורה האחרון.

(ב)ההודעה תכלול את הסכמת כל ההורים החתומים כאמור להצעת התוכנית הנוספת.

אישור הצעת תוכנית נוספת. (א)השר לא יאשר הצעת תוכנית נוספת, אם –

לא כל ההורים כאמור בתקנה 6 הסכימו לכל פרטי הצעת התוכנית הנוספת; מספר שעות הלימודים הדרושות להפעלת הצעת התוכנית הנוספת לא נראה לשר; לא התחייבו ההורים לתת ערובה מספקת להנחת דעתם של מנהל אותו מוסד ושל אדם שנתמנה למטרה זו על ידי השר, לכיסוי כל ההוצאות הכרוכות והעלולות להיות כרוכות בהפעלת הצעת התוכנית הנוספת; לא נתקבל אישור השר למינוי כל המורים, המדריכים והעובדים האחרים הדרושים לשם הפעלת הצעת התוכנית הנוספת. (א)השר רשאי שלא לאשר הצעת תוכנית נוספת מטעמים אחרים שלא פורטו בתקנה זו.

פרק רביעי: הוראות שונות

העברת ההצעות לרשות החינוך ולמפקח המחוז (תיקון תשמ"א) (א)קיבל מנהל מוסד הצעת השלמה או הצעת תוכנית נוספת לפי תקנה 3 או 5, ימציא העתקים ממנה בצירוף חוות דעתו לרשות החינוך המקומית שבתחום שיפוטה נמצא המוסד ולחבר המורים של המוסד.

(ב)מנהל מוסד יעביר את ההצעות האמורות בצירוף חוות דעתו וסיכום הדיון בחבר המורים למפקח על המוסד בתוך 14 יום מיום קבלתן.

חוות דעתה של רשות חינוך מקומית (תיקון: תשמ"א) רשות החינוך המקומית שהומצאו לה הצעות לפי תקנה 8 רשאית למסור עליהן את חוות דעתה למפקח על המוסד בתוך 7 ימים מיום קבלתן.

העברת חוות דעת וסיכומי דיון במועצה (תיקון: תשמ"א). (א)המפקח על מוסד חינוך ממלכתי יעביר את ההצעות ואת המלצתו, את חוות דעת רשות החינוך המקומית ואת סיכום הדיון במועצה הפדגוגית של המוסד למנהל המחוז אשר יעביר אותן למזכירות הפדגוגית; המזכירות הפדגוגית תעבירן לשר לשם אישור.

(ב)המפקח על מוסד חינוך ממלכתי-דתי יעביר את ההצעות ואת המלצתו, את חוות הדעת של רשות החינוך המקומית ואת סיכום הדיון במועצה הפדגוגית של המוסד למפקח על החינוך הממלכתי-דתי במחוז, והוא יעביר אותן למנהל אגף החינוך הדתי אשר יפעל על פי האמור בתקנה 5 לתקנות חינוך ממלכתי (המועצה לחינוך ממלכתי-דתי), התשי"ג-1953.

אישור השר (תיקון: תשמ"א) (א)אישר השר הצעת השלמה, יודיע המפקח על המוסד בכתב למנהל המוסד ולרשות החינוך המקומית שבתחום שיפוטה נמצא המוסד על קביעתה כתוכנית השלמה.

(ב) 1.אישר השר הצעת תוכנית נוספת, יודיע, באמצעות מפקח המחוז, למנהל אותו מוסד ולרשות החינוך המקומית שבתחום שיפוטה נמצא המוסד, על הסכמתו לאשר אותה תוכנית.

(ב) 2.בתוך 7 ימים מיום שנתקבלה הודעת השר יודיע מנהל המוסד להורים על הסכמת השר לאשר את הצעת התוכנית הנוספת וידרוש מהם לתת את הערובות שהתחייבו בהן לכיסוי ההוצאות הקשורות בהפעלת התוכנית הנוספת; ניתנו הערובות, יודיע מנהל המוסד על כך לשר ויפעיל את הצעת התוכנית הנוספת.

## 13.3. הפעלת התוכנית

א.הפעלת תוכנית לימודים נוספת וגביית כספים להפעלתה ייעשו רק לאחר שהיא הוגשה ואושרה על ידי מנהל המחוז, ובחינוך הממלכתי-דתי גם על ידי המחמ"ד, כמפורט להלן.

ב.לא תאושר תוכנית נוספת אם יימנע מתלמיד להשתתף בה בגלל אי־יכולתו לשלם מסיבות כלכליות. מנהל בית הספר יקבע מי הם התלמידים הפטורים מתשלום. בקביעת גובה ההשתתפות הכספית המוטלת על כל הורה יילקחו בחשבון מספר הילדים במשפחה המשתתפים בתוכנית הלימודים הנוספת והעלות של התלמידים הפטורים מתשלום, כאמור לעיל.

ג.קבלתם לעבודה ופיטוריהם של עובדי הוראה שיועסקו בתוכנית הנוספת יהיו כמקובל כלפי עובדי הוראה במוסד שהתוכנית הנוספת מופעלת בו.

ד.משכורות עובדי ההוראה בתוכנית הנוספת והתנאים הנלווים אליהן יהיו בהתאם להסכמי השכר הנחתמים מעת לעת בין המדינה לארגוני המורים.

ה.עלות התוכנית לא תעלה על ערך שעות ההוראה או הפעילויות המבוקשות. יש לכלול במסגרת עלות התוכנית הנוספת גם הוצאות ריכוז.

## 13.4. תוכנית לימודים נוספת בגן הילדים

א. סדר העדיפויות בהפעלת תוכנית לימודים נוספת בין כותלי גן הילדים הוא זה:

העדפה ראשונה: בגן יימצאו ילדים של אותו הגן בלבד.

העדפה שנייה: בגן יימצאו ילדים הלומדים בכמה גנים סמוכים.

ב. בגן תעבוד גננת מוסמכת או מורה מוסמכת שתאושר על ידי המפקחים על הגן.

ג. התוכנית הנוספת תימשך לאורך שנת לימודים שלמה.

ד. הורים לילדים בגן ילדים המבקשים לקיים בגן תוכנית לימודים נוספת יגישו בקשה לגננת והיא תעביר את הבקשה למפקחת על גן הילדים על גבי טופס. העתק יועבר לרשות החינוך המקומית, ובחינוך הממלכתי-דתי גם למחמ"ד במחוז.

ה. רשות החינוך המקומית תעביר למנהל המחוז את חוות דעתה ואת אישורה לגבי נוהל הפעלת התוכנית הנוספת (דרך העסקת העובדים, ההתקשרות עם גורמי חוץ, גביית הכספים וכולי).

ו. המפקחת על גן הילדים תבדוק את בקשת ההורים ואת חוות הדעת של הגננת והרשות המקומית, ותעביר את המלצתה בתוך 7 ימים למנהל המחוז, ובחינוך הממלכתי-דתי גם למחמ"ד.

ז. מנהל המחוז יחליט אם לאשר את הבקשה (ובחינוך הממלכתי-דתי יוחלט על כך לאחר התייעצות עם המחמ"ד), וישיב במישרין לגננת. העתקים יישלחו למפקחת על הגן ולמנהל המחלקה לחינוך ברשות המקומית, ובחמ"ד גם למחמ"ד, לא יאוחר מ־10 באוגוסט.

ח. הפעלת התוכנית הנוספת תיעשה על ידי הרשות המקומית או על ידי חברה עירונית. בהסכמת הרשות המקומית אפשר יהיה להפעיל את התוכנית על ידי עמותה, בשיתוף הרשות המקומית או על ידי המתנ"ס המקומי. בכל מקרה לא תאושר תוכנית נוספת אם היא תופעל על ידי עמותה ללא שיתוף הרשות המקומית.

ט. כמצוין לעיל, ב־2ב, על גופים אלה לדאוג שלא יימנע מתלמיד להשתתף בתוכנית בגלל מצבה הכלכלי של משפחתו.

י. גננת שקיבלה את אישור מנהל המחוז לתל"ן תודיע על כך להורים, תביא לפניהם את מפרט התוכנית ואת עלותה, ותפעיל את התוכנית.

### 13.5. תוכנית לימודים נוספת בבית הספר היסודי, בחטיבות הביניים ובחטיבה העליונה (בכיתה י)

(א)תוכנית לימודים נוספת היא תוכנית (מפרט, סילבוס) שאינה נלמדת במסגרת תוכנית לימודי החובה של בית הספר, היא מופעלת מעל לתקן השעות הכולל שנקבע למוסד, וההורים רוצים להפעילה על חשבונם משום שיש בה מענה לצרכים העולים מתוך בחינת מטרות החינוך ומתוך הצרכים הייחודיים של בית הספר.

(ב)ואלה העקרונות המנחים להפעלת תוכנית לימודים נוספת:

1.היוזמה להפעלת התוכנית תבוא מצד הנהלת מוסד החינוך ובהסכמה מלאה או חלקית של ההורים.

2.התוכנית תהיה מיועדת לתלמידים בכיתת האם או לתלמידים המתקבצים מכמה כיתות מקבילות או מקבוצה המורכבת מכיתות שונות בבית הספר, ובלבד שכל הורי התלמידים המציעים אותה מסכימים לה.

3.התוכנית תאריך את שעות ההוראה השבועיות של הכיתה/הכיתות/המוסד (לא תאושר הקבצה או הוראה בקבוצות בהקבלה לשעות ההוראה התקניות(.

4.ההורים יכולים לבחור בתוכנית מתאימה מתוך תוכניות קיימות, ובכלל זה תוכניות רשות שאושרו או לעבד תוכנית משלהם.

5.בכל מקרה לא יעלה תקן השעות של התוכנית הנוספת, בבתי ספר שאינם פנימייתיים, על 15% מתקן השעות הרשמי שאושר לכיתה בבית הספר.

6.בארגון הלימודים על פי תוכנית הלימודים הרגילה בבית ספר שמתקיימת בו תוכנית נוספת יישמר המספר השנתי של ימי הלימוד שנקבעו למוסד ומשך יום הלימודים הרגיל ללא התוכנית הנוספת.

7.שעות הלימוד בתוכנית נוספת תינתנה לפני יום הלימודים או בסוף היום, מחוץ למערכת השעות היומית על פי התקן. אם כל תלמידי הכיתה משתתפים בתוכנית הנוספת, אפשר לשלב את שעותיה במסגרת שעות הלימודים.

8.התוכנית הנוספת תימשך שנת לימודים שלמה.

9.המורים והמדריכים יאושרו על ידי המפקח הכולל והמפקחים המקצועיים.

10.הורים המעוניינים להפעיל תוכנית נוספת יגישו למנהל בית הספר בקשה על גבי טופס.

11.אפשר להגיש בקשה אחת המתייחסת לכיתה אחת, לכמה כיתות או לבית הספר כולו. הבקשה תהיה חתומה על ידי ההורים המעוניינים בכיתה או בכיתות האלה.

12.רשות חינוך מקומית או בעלות המבקשת להפעיל תוכנית נוספת תציע למנהל את הגדרת התוכנית המבוקשת: מפרט התוכנית, הכיתות, מספר השעות השבועיות וכדומה.

13.מנהל בית ספר שקיבל הצעה לתוכנית נוספת מההורים או מרשות חינוך מקומית יביאנה לדיון ולאישור במועצה הפדגוגית ויעבירנה למפקח הכולל, בצירוף כל החומר: פרוטוקול ישיבת המועצה הפדגוגית, התחייבות ההורים לכיסוי ההוצאות ורשימת המורים והמדריכים. העתק יישלח לרשות החינוך המקומית, ובחמ"ד גם למחמ"ד.

14.רשות החינוך המקומית או הבעלות תעביר את חוות דעתה ואת אישורה לגבי נוהל הפעלת התוכנית הנוספת (דרך העסקת המורים והמדריכים, ההתקשרות עם גורמי חוץ, גביית הכספים וכולי).

15.המפקח הכולל יבדוק את בקשת ההורים לתוכנית נוספת, את חוות דעת המועצה הפדגוגית ואת חוות דעת מנהל המחלקה לחינוך, ויעביר את המלצתו, בצירוף כל החומר, בתוך 7 ימים, אל מנהל המחוז. בחינוך הדתי יעביר המפקח על המוסד את ההצעות, את ההמלצות, את חוות הדעת של הרשות המקומית ואת סיכום הדיון במועצה הפדגוגית למחמ"ד במחוז, והוא יעביר אותם לאישור מנהל מִנהל החינוך הדתי.

16.מנהל המחוז יחליט אם לאשר את הבקשה, ובחינוך הממלכתי-דתי יחליט על כך לאחר התייעצות עם המחמ"ד, וישיב במישרין למנהל בית הספר. העתקים יישלחו למפקח הכולל, למנהל המחלקה לחינוך, ובחמ"ד גם למחמ"ד.

17.תוכנית ייחודית של בתי ספר ייחודיים או מגמות ייחודיות בבתי ספר רגילים טעונות אישור מיוחד מראש ממנהל המחוז ומהמִנהל הפדגוגי של משרד החינוך, ותתנהלנה בהתאם להוראות תל"ן.

18.תוכנית לימודים תורנית במוסדות חינוך תורניים, בישיבות ובאולפנות של המִנהל לחינוך דתי תופעל על פי ההנחיות בחוזר גביית תשלומי הורים ושכר לימוד במוסד חינוך שאינו רשמי יסודי וגביית תשלומי הורים עבור מקצועות לימוד ברמה מוגברת, תוכנית לימודים נוספת תורנית ובמוסד חינוך ניסויי וייחודי.

## 14. הפעלה של תגבור לימודי ושיעורי עזר בחטיבה העליונה

משרד החינוך מממן את שכר ההוראה של מקצועות החובה ומקצועות הבחירה בחטיבה העליונה של בית הספר העל־יסודי. החל מיום חמישי, כ"ה באלול התשנ"ד (1.9.94), אין להפעיל תוכנית לימודים נוספת (תל"ן) בחטיבות העליונות במקצועות החובה או במקצועות הבחירה. למען הסר ספק יש להדגיש כי תוכניות התגבור בחטיבה העליונה תגובשנה בעצה אחת עם ועד ההורים של המוסד שבו הן עתידות להילמד, ויש לקבל בגינן אישור של מנהל המחוז הנוגע בדבר או של מי שהוסמך על ידו, ובחינוך הדתי את אישורו של המחמ"ד. עם אישורה של תוכנית כאמור יש להודיע על כך להורי התלמידים באותו בית ספר ולפרט את מהותה כתוכנית רשות ואת עלותה למי שמבקש כי ילדו ייטול בה חלק. ההורים שיחפצו כי ילדיהם ייטלו חלק בתוכנית התגבור כאמור יחתמו על התחייבות לשאת בהוצאותיה. אין לחייב בתשלום הורה שאינו חפץ כי ילדו ישתתף בתוכנית תגבור ואף אין להתנות רישום של תלמיד לבית הספר בהשתתפות בתוכנית תגבור או בתשלום בגינה. כמו כן אין חובה לשתף במסגרת התוכנית תלמידים שהוריהם לא שילמו עבורה (אם הטעם לכך אינו טעם כלכלי מוצדק). הוראות אלה מבטלות הנחיות קודמות להפעלת תל"ן בחטיבה העליונה בלבד.

## 15. פניות ובירורים

לצורך בירורים או תלונות בנושא תשלומי הורים יש לפנות קודם כול אל הנהלת מוסד החינוך ואל הרשות המקומית (או אל הבעלות על המוסד). אם יש צורך בפנייה נוספת, הכתובת היא הנהלת המחוז של משרד החינוך שמוסד החינוך נמצא בתחומו.